

■ درس هشتم:

دریاقلی

■ اهداف

- ۱ آشنایی با یکی از دلیر مردان گمنام ایرانی؛
- ۲ تقویت روحیه دلاوری؛
- ۳ تقویت روحیه مقاومت و پایداری؛
- ۴ آشنایی با فرهنگ و آداب و رسوم نقاط مختلف ایران؛
- ۵ آشنایی با علائم سجاوندی (نقطه گذاری).

■ آموزش

جلسه اول	
آموزش درس	۴۰ دقیقه
درک مطلب	۱۰ دقیقه



روش‌های پیشنهادی تدریس

۱ کارایی گروه

۲ روش بحث گروهی

۳ روش ایفای نقش (نمایشنامه): ایفای نقش، روشی است که می‌تواند برای تجسم عینی موضوعات و درس‌هایی که برای نمایش مناسب باشند به کار رود. در این روش یک یا چند نفر از دانش‌آموزان، موضوعی را به صورت نمایشی کوتاه اجرا می‌کنند.

ایفای نقش نیازی به مهارت‌های خاص هنری ندارد بلکه معلم، با توجه به هدف و موضوع موردنظر، از اجرای ساده آن به عنوان یک روش آموزشی استفاده می‌کند.

از ویژگی‌های ممتاز ایفای نقش این است که دانش‌آموزان با نمایش و ایفاگران نقش ارتباط عاطفی برقرار می‌کنند و تمام حواس آنان به کار گرفته می‌شود.

برای اجرای این روش معلم یا مسئول اجرای نمایش، برنامه‌ریزی‌های نمایش و در حقیقت کارگردانی آن را بر عهده می‌گیرد. ایفاگران به طور داوطلب یا انتخابی در برنامه شرکت می‌کنند. سایر دانش‌آموزان نیز به مشاهده نمایش می‌پردازند و در پایان نمایش می‌توانند سؤالاتی طرح یا درباره آن اظهار نظر کنند.

تهیه سناریوی نمایشنامه در گروه، توسط دانش‌آموزان و با نظارت معلم انجام می‌پذیرد. بهره‌گیری از رسانه: در آموزش این درس می‌توان از فیلم‌ها، آهنگ‌ها و تصاویر مربوط به رشادت‌های مردم جنوب ایران خصوصاً شهر آبادان بهره جست.

نکات قابل توجه

«دریاقلی سورانی» (متولد سال ۱۳۲۴ هجری شمسی) از اهالی آبادان بود. وی، هنگامی که در جریان حمله عراق به ایران، در کوی ذوالفقاری از تحرکات شبانه عراقی‌ها برای حمله غافل گیرکننده به این شهر مطلع می‌شود، به سرعت با دوچرخه خود را به آبادان می‌رساند و با فریاد، مردم را از ماجرا آگاه می‌سازد. مردم با شنیدن فریادهای او از خانه بیرون می‌آیند و با هرچه در دست دارند به سمت دشمن حرکت می‌کنند. سورانی سپس به سمت مقر سپاه می‌شتابد و نیروهای خودی را از حمله عراقی‌ها آگاه می‌کند. وی در کشاکش این ماجرا، بر اثر ترکش خمپاره مجروح و در راه بیمارستان در قطار شهید می‌شود. بامقاومت مردم، نیروهای عراقی در تصرف آبادان ناکام و مجبور به

عقب نشینی می‌شوند. اگر هوشیاری، عزم و دلیری این مرد گمنام نبود کسی نمی‌داند چه رخداد‌های تلخی پیش می‌آمد و چه سرانجام و سرنوشتی برای مردم ایران رقم می‌خورد.

محمدرضا تُرکی، دکترای زبان و ادبیات فارسی و استاد دانشگاه تهران، نویسندهٔ متن دریاقلی و تدوین‌کنندهٔ آن است.

جلسهٔ دوم	
۲۰ دقیقه	دانش زبانی
۳۰ دقیقه	فعالیت‌های نوشتاری (۱)

دانش زبانی

رعایت علائم سجاوندی یا نقطه‌گذاری در جمله، هم به درک مطلب کمک می‌کند، هم به زیبایی نوشتار می‌افزاید. در ادامه به اختصار، به بیان کاربرد برخی از این علائم می‌پردازیم.

■ نقطه (.)

- ۱ در پایان همهٔ جمله‌ها. جمله‌های با نشانهٔ پرسشی و تعجبی (؟ و !) نیز نقطهٔ پایانی را دارند : هوا ابری است. چه گفت؟ چه زیبا گفت!
- ۲ پس از حرف یا حروفی که نشانهٔ اختصاری واژه است، مثال : در سال ۱۳۵۷ هـ.ش. انقلاب اسلامی ایران به ثمر رسید.

■ ویرگول یا درنگ نما (،)

- ۱ بین جمله‌های مستقل که در مجموع، جملهٔ کامل می‌سازند : او که بسیار تلاش کرد، به مقصود رسید.
- ۲ پس از منادا : خدایا، مرا عفو کن.
- ۳ هر جا واژه یا عبارتی به عنوان بدل در ضمن جمله یا در عبارتی دیگر آورده شود : اخوان ثالث، شاعر معاصر، سرایندهٔ شعر معروف «خان هشتم» است.
- ۴ بین واژه‌های همپایه به جای «و» می‌آید : فردوسی، مولوی، سعدی و حافظ از بزرگان شعر فارسی هستند.

۵ بین دو واژه که ممکن است خواننده، آنها را با کسره اضافه بخواند :

مادر، حسن را به سوی خود خواند.

۶ به جای مکث کوتاه در جمله :

اگر شب‌ها همه قدر بودی، شب قدر بی قدر بودی.

■ دو نقطه (:)

۱ قبل از نقل قول :

صاحب‌نظران آموزشی می‌گویند : «شرط درست نوشتن، درست فهمیدن است».

۲ هنگام برشمردن اجزای یک چیز :

اساس نگارش خوب، دانستن و رعایت چند نکته است : چشم باز، گوش شنوا، دقت و

۳ مقابل واژه‌هایی که می‌خواهیم آنها را معنی کنیم :

درود : سلام

■ علامت سؤال (?)

۱ در پایان جمله‌های پرسشی :

آیا تاکنون فکر کرده‌اید که هزاران ماده نگارشی پیش روی شماست ؟

۲ برای نشان دادن مفهوم تردید :

وفات حافظ در سال ۷۲۱ (?) اتفاق افتاد.

۳ برای نشان دادن مفهوم استهزا : او نابغه (?) است.

■ نشانه بیان عاطفه یا تعجب (!)

۱ در پایان جمله‌های تعجبی، تأکیدی، عاطفی، مثال : عجب روزگاری است !

۲ پس از اصوات، مثال : هان! ای دل عبرت بین.

■ گیومه (« »)

۱ سخنی که به‌طور مستقیم از جایی یا کسی نقل می‌شود :

به قول سعدی : «بنیاد ظلم در جهان اندک بود، هرکس چیزی بدان مزید کرد، تا بدین غایت رسید».

۲ اسامی و عناوین و اصطلاحات علمی یا فنی (فقط بار اول)

«فضاسازی» در آغاز، میانه و پایان نوشته، نقش مهمی ایفا می‌کند.

■ نقطه ویرگول (!)

برای جدا کردن جمله‌هایی که از جهت ساختمان و مفهوم مستقل به نظر می‌رسند ولی در یک عبارت طولانی، با یکدیگر بستگی معنایی دارند :

برای نگارش گزارش خوب باید فکر کرد؛ تفکر لازمه هر اقدام مهمی است.

یادآوری

نقطه ویرگول کاربردی نزدیک به نقطه دارد و نباید آن را با ویرگول معادل دانست، مثال : فروشنده‌ای که با کم فروشی و گران فروشی می‌خواهد سرمایه بپندوزد ناموفق است؛ بار کج به منزل نمی‌رسد.

جلسه سوم	
۵۰ دقیقه	بخوان و بیندیش

بخوان و بیندیش

«تندگویان» نوشته‌ای است از کتاب «زنده عشق»، که به شرح زندگی شهید محمدجواد تندگویان پرداخته است.

این بخش از کتاب در راستای تقویت درک متن دانش‌آموزان طراحی شده است. معلم فرصت می‌دهد تا دانش‌آموز به روش صامت خوانی و به صورت انفرادی، متن را کامل بخواند. آن‌گاه در مورد محتوای خوانده شده بیندیشد و سپس به سؤالات «درک و دریافت» به صورت فردی پاسخ دهد.

جلسه چهارم	
۳۵ دقیقه	املا
۱۵ دقیقه	تمرین خواندن (روان خوانی) بارعایت (لحن)

املا

املا با هدف آموزش و یادگیری بهتر شکل درست واژه‌ها به اجرا در می‌آید. در کتاب‌های راهنمای معلم، از پایه سوم تا پنجم، روش‌ها و تکنیک‌های املایی جالب و متنوعی مطرح شده است که اکثر دانش‌آموزان با آنها آشنا هستند. معلم می‌تواند انتخاب روش تمرین املا را به گروه‌ها واگذار کند و خود بر این فرایند نظارت داشته باشد.

جلسه پنجم	
۳۰ دقیقه	فعالیت‌های نوشتاری (۲)
۲۰ دقیقه	ارزشیابی

فعالیت‌های نوشتاری (۲): نگارش

دانش‌آموز قرار است با موضوع «شهید» و با استفاده از واژه‌های زیر و رعایت علائم نگارشی، یک بند (پاراگراف) بنویسد.

واژه‌ها: عشق – زندگی – حماسه – صداقت – سنگر – سرنوشت‌ساز.

یک نمونه بند با استفاده از واژه‌های فوق با موضوع «شهید»:

شهید با عشق و ایمان، پیمانه زندگی خود را به شهد شهادت گوارا می‌سازد و با صداقت و اخلاص به ندای حق لبیک می‌گوید. در سنگر حماسه و ایثار، زمزمه قنوت شهید زیباترین سرود رشادت و دلدادگی است تا ایران، ایران بماند. نام و یاد بلند شهید از این رو سرنوشت‌ساز است که پاسداشت و دفاع از خاک میهن با آن معنا می‌شود.

جلسه ششم	
۵۰ دقیقه	فعالیت‌های نوشتاری (۳)

فعالیت‌های نوشتاری (۳): کارگاه نویسندگی

شاعران و نویسندگان، دلپذیرترین، زیباترین، و شکوهمندترین وصف‌ها و تصویرگری‌ها را در سروده‌ها و نوشته‌های خویش آورده‌اند. توصیف میدان‌های رزم، توصیف عناصر طبیعی، توصیف

شور عاشقانه و وجد عارفانه و لحظه‌های هجران و وصل و... گواه باریک‌اندیشی و خیال‌پردازی و لطافت طبع شاعران ماست. آموزش توصیف به دانش‌آموزان ذوق هنری آنان را صیقل می‌دهد. توصیفات تخیلی، توصیفات نمادین و توصیفات واقعی از انواع ادبیات توصیفی هستند.

جلسه هفتم

۵۰ دقیقه

کارگاه درس پژوهی

کارگاه درس پژوهی

در این کارگاه دانش‌آموز باید داستانی انتخاب کند و آن را در گروه بخواند. در انتخاب بهترین داستان نظر بدهد و در ارائه آن به کلاس مشارکت کند. تمام این رخدادهای در گروه علاقه‌مندی دانش‌آموز به مطالعه داستان و انس او با داستان‌های زیباست.

ادبیات داستانی شکلی از روایت است که در همه یا در بخشی از آن به رویدادهایی اشاره می‌شود که واقعی نیستند، یعنی خیالی و ساخته ذهن نویسنده اثرند. در مقابل آن، ادبیات غیرداستانی قرار دارد که عمدتاً به رویدادهای واقعی می‌پردازد، نظیر تاریخ‌نگاری، زندگی‌نامه‌نویسی و... در اینجا به اختصار به عناصر سازنده داستان اشاره می‌شود:

■ **پیرنگ:** یا خط داستانی، اغلب به عنوان یکی از عناصر بنیادین ادبیات داستانی برشمرده می‌شود. پیرنگ عبارت است از ساخت و پرداخت کنش‌های یک داستان. در سطح خرد، پیرنگ مجموعه‌ای است از کنش‌ها و واکنش‌ها، یا محرک‌ها و پاسخ به محرک‌ها. پیرنگ در سطح کلان، آغاز، میانه و پایان دارد. اغلب، آن را با نموداری کمان شکل با خطوط زیگزاگی برای نمایش اوج و فرود کنش داستان ترسیم می‌کنند. در سطح میانه، ساختار پیرنگ متشکل از صحنه و پایان‌بندی، صحنه واحدی از درام است که در آن کنش واقع می‌شود. سپس، نوعی تحول یا گذار از موقعیت فعلی صورت می‌گیرد و در پی آن پایان‌بندی می‌آید: جمع‌بندی و پیام داستان.

■ **مقدمه‌چینی:** مقدمه‌چینی به معنای خلق موقعیت داستانی اولیه است. در این مرحله، صحنه به شیوه‌های گوناگون طراحی می‌شود، شخصیت‌ها معرفی می‌شوند و کشمکش آغاز می‌شود.

■ **کشمکش** : کشمکش نیروی محرکه داستان است. مخاطبین به دنبال تجربه کشمکش هستند و می‌خواهند بدانند نتایج و برون‌داده‌های آن چه خواهد بود. اگر همه چیز در پیرنگ، بدون مشکل پیش رود و هم به خوبی و خوشی در کنار هم زندگی کنند مخاطب خیلی زود از داستان زده می‌شود.

■ **نتیجه** : با رعایت مراحل کنش صعودی و کنش نزولی، پس از اوج، کشمکش داستان به نتیجه نهایی خود می‌رسد. ممکن است یک تعلیق نهایی وجود داشته باشد که مخاطب را درباره پایان داستان در تردید بگذارد.

■ **شخصیت** : شخصیت پردازی را یکی از عناصر بنیادین داستان می‌دانند. «شخصیت» در داستان مشارکت می‌کند و معمولاً انسانی‌ست با هویت و ویژگی‌های گوناگون، که از بطن «داستان» برآمده است.

■ **پایان‌بندی** : تصور مخاطبان از پایان داستان باید در تار و پود صحنه‌ها و فصل‌ها تنیده شده باشد. یکی از مؤثرترین روش‌های پایان‌بندی داستان، درگیر کردن عواطف و احساسات است. معلمان می‌توانند اطلاعات خود را در این زمینه با مطالعه کتب مرتبط، غنا بخشند و آموزش دانش‌آموزان را کامل نمایند.

جلسه هشتم	
درک متن	۳۰ دقیقه
هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

درک متن

در صفحه درک متن از کتاب نگارش که در آخر هر فصل می‌آید، تقویت سواد خواندن و درک مطلب دانش‌آموزان مد نظر است و موازی با فعالیت‌های درک متن کتاب فارسی که به تولیدات شفاهی زبان می‌پردازد، در کتاب نگارش فرصت تولیدات مکتوب و نوشتاری فراهم گشته است. در این قسمت دانش‌آموز باید با دقت به ضمائر متن و ارجاع آنان به شخصیت‌های متن، پاسخ‌گوی سؤالات باشد.

هنر و سرگرمی

در این بخش، رعایت خط خوش و ممارست در زیبانویسی مورد تأکید است. چنان که در مبانی نظری فلسفه تعلیم و تربیت، ساحت تربیت زیبایی شناختی و هنری بخشی از جریان تربیت رسمی و عمومی است که ناظر به رشد قوه خیال و پرورش عواطف، احساسات و ذوق زیبایی شناختی دانش‌آموزان است.

جلسه نهم	
۵۰ دقیقه	املا پایانی

املا

املا پایانی در دو قسمت (املاي تفريري و سؤالات املاي)، مانند دروس قبل برگزار می‌گردد. یک نمونه از بخش سؤالات املاي این درس جهت بهره‌گیری معلمان عزیز ارائه می‌گردد.

به نام پروردگار	
پرسش‌های املایی درس هشتم «دریاقلی»	نام و نام خانوادگی:
تاریخ:	کلاس:
۱- هر واژه را در جای خالی مناسب بگذارید. (سرنوشت ساز - جان فشانی - جوانمردی) * گاهی نجات مردم به تصمیم به هنگام به موقع یک نفر یا جمعی وابسته می‌شود. * دریاقلی، رکاب بزن. همه چیز به تو وابسته است. * بی‌شک دریاقلی اگر در آن شب دچار ترس می‌شد چه اتفاقات ناگواری می‌افتاد.	
۲- در هر دسته، دور شکل درست واژه خط بکشید. (خانواده‌اش، خوانواده‌اش، خانواداش) * (انتقال، انتفال، انطقال) * (بگذارند، بگذارند، بگذارند) (کوی ذوالفقاری، کوی ذولفقاری، کوی ذوالفقاری)	
۳- در متن زیر واژه‌های نادرست را بیابید و زیر آنها خط بکشید و شکل درست واژه‌ها را به ترتیب داخل کمانک‌های زیر متن بنویسید. مردم و مدافان آبادان، بی‌درنگ به هر وسیله‌ای که ممکن بود در برابر دشمن به کار آید به مقابل با دشمن پرداختند و توانستند در نبردی نابرابر نفوذ دشمن را ناکام بگذارند. () * () * () * () * ()	
۴- برای واژه‌هایی که تشدید آنها جا افتاده است، تشدید بگذارید. (تشدید دقیقاً بالای حرف مشدد نوشته شود). اما، ممکن، رکاب، مقدس، خمپاره‌ها، همت، وسعت	
۵- جاهای خالی را با واژه‌های مناسبی که از درس به یاد دارید، پُر کنید. * دریا قلی به وسعت دریاست نام تو تاریخ در تلفظ نام تو است. * آنها می‌خواستند شهر محاصره شده آبادان را به کامل خود دریاورند.	
بازخورد:	

جلسه دهم

۵۰ دقیقه

ارزشیابی کل فصل

ارزشیابی کل فصل

در این فصل، می‌توان روش ارزشیابی شفاهی و استفاده از نمون برگ (کارت) را به کار برد. دانش‌آموز از داخل جعبه، نمون برگ را به صورت تصادفی انتخاب می‌کند، متن سؤال را از روی آن می‌خواند و به آن پاسخ می‌گوید.